

SIEM REAP và ĐỂ THIÊN ĐỂ THÍCH

Ngọc Hạnh

Chúng tôi bay từ Singapore đến thành phố Siem Reap Campuchia bằng phi cơ của hãng Singapore Airline. Các cô tiếp viên xinh xắn trong đồng phục, tóc búi cao gọn, da trắng như mở đong, luôn tươi cười, lúc đưa khăn nóng lau tay khi mời nước giải khát. Nước trái cây, nước trà, nước ngọt, cà phê hầu như lúc nào cũng sẵn. Tôi cảm thấy thoải mái dù chỉ là hành khách hạng tiết kiệm. Hờ hững nhìn qua cửa sổ phi cơ thấy trời xanh trong vắt, bên dưới mây trắng trôi lững lờ. Sau cùng nhóm du khách Việt Nam 26 người trong đó có gia đình 9 anh chị em được sĩ, bác sĩ họp nhau từ các tiểu bang khác, 3 thiếu nữ xinh xắn và người mẹ đi du ngoạn, bà cụ hơn 80 tuổi cùng 2 con vui tính, 2 ông bà hưu trí lúc nào cũng chăm sóc nhau như đôi chim, mấy cô độc thân tinh ngh?ch, bà quả phụ nhà giàu và người viết v. v. đến phi trường Siem Reap vào khoảng 5 giờ chiều.

Từ xa, lúc phi cơ bắt đầu giảm tốc độ để đáp xuống bãi đậu tôi thấy thấp thoáng những mái ngói đỏ, góc uốn cong của các nhà ở phi cảng nổi bật lên trong ánh nắng vàng êm dịu giữa những khóm cây xanh xanh. Đèn sáng, phi cơ đáp an toàn. Tiếp viên xinh đẹp như hoa, ân cần hướng dẫn hành khách đến cầu thang xuống mặt đất. Cả nhóm cùng nhau đi bộ trên con đường sạch sẽ phẳng phiu vào phi cảng. Nơi này nhiều nhân viên, phần lớn là nam, đã túc trực để làm thủ tục nhập cảnh cho du khách. Anh trưởng đoàn kinh nghiệm dặn trước chúng tôi lúc sắp đi Campuchia là nên nói năng lịch sự với nhân viên phi cảng, không nên nói lén họ vì phần lớn họ thông thạo tiếng Việt. Không nên gọi họ là người Cambốt. Họ không thích giống như Việt Nam không muốn nghe ai gọi mình là người An Nam. Thật đúng như lời anh, nhân viên phi cảng nói tiếng Việt rất giỏi. Nếu không trông thấy người, chỉ nghe tiếng nói, bạn có thể nghĩ người Việt đang nói chuyện với nhau.

Chúng tôi lên xe bus về khách sạn Prince D'Angkor Hotel & Spa cách phi trường chừng 7 dặm, đi khoảng 20 phút. Mỗi người chỉ mang theo túi nhỏ và carry on, hành lý sẽ có người mang lên tận phòng. Nhiều kiến trúc, khách sạn đẹp đẽc theo hai bên đường đi: SoKhor Angkor Hotel, Japanese Hotel and Restaurant, Royal Angkor Resort, Royal Dragon Hotel... Đài Độc Lập rộng và đẹp. Cây xăng Sokimex rất rộng, bệ thế còn hơn nhiều cây xăng ở Mỹ do người Việt Nam làm chủ. Bệnh viện Nhi Đồng đang mở rộng thêm, trẻ con dưới 15 tuổi đau ốm được chữa bệnh miễn phí. Viện bảo tàng đang xây cất dở dang, gạch gỗ còn ngổn ngang trước sân rộng cỏ mọc lưa thưa. Các siêu thị, hiệu buôn khang trang, bày biện mỹ thuật. Hướng dẫn du lịch nhắc nhở khi mua hàng hóa ở thành phố này phải mặc cả, bớt ít nhất 30%. Tiệm buôn mở cửa từ 8 giờ sáng lúc ánh nắng ban mai còn nhẹ nhàng đến 8, 9 giờ tối khi du khách đi lại khá đông đảo ở các phố chính. Tiệm uốn tóc, tiệm chụp hình, quán ăn nhỏ rải rác khắp nơi. Tiệm nữ trang, tiệm bán quà lưu niệm, sách báo, tiệm vi tính ngay trước ngõ khách sạn, khoảng 50 xu cho 1 giờ xử dụng internet. Nhiều chiếc xe ôm, xe cyclo gần cổng khách sạn, sẵn sàng đón khách với giá khiêm tốn, khoảng 10 Mỹ kim cho chuyến tham quan vòng quanh thành phố khi buổi chiều ánh nắng bớt gay gắt hay buổi sáng mát mẻ. Trưa trời nóng nực, bụi bặm, nắng chói chang nên du khách thường dùng xe taxi có máy lạnh nhiều hơn.

Theo hướng dẫn viên Siem Reap có khoảng 800.000 dân, cách thủ đô Phnom Penh 200 cây số. Siem Reap cũng có nghĩa là Xiêm La (Thái Lan) thua trận. Theo sách ANGKOR của Dawn Rooney, trang 31, cho biết nước láng giềng của Campuchia, Thái Lan đã nhiều lần xâm lăng Campuchia lấy báu vật trong đền Angkor vào thế kỷ 14, 15 nhưng sau cùng bị người Khmer dũng mãnh chống trả, giành độc lập. Tuy thế thủ đô được dời về hướng Nam là Phnom Penh vào thế kỷ 16 để tránh xa kẻ thù láng giềng Chàm và Thái Lan, thường xuyên âm mưu thôn tính. Về sau vương quốc Khmer suy yếu dần do sự xâm lăng của Tây ban nha, Bồ đào nha, Đức, Thái Lan..., cố đô bị bỏ hoang phế, cây mọc um tùm như khu rừng rậm... Đến giữa thế kỷ 19 người Pháp

khám phá ra và dần dần các nước khác chú ý, khai quang rừng rậm, mở mang đường sá, tu bổ để cố đô Angkor Wat thành một thắng cảnh thu hút du khách. Nhờ thế Siem Reap phát triển mạnh nhất là ngành khách

sạn, và du lịch. Du khách các nước thăm viếng cố đô càng ngày càng đông. Dân địa phương trước kia lam lũ, nghèo nay có công việc, sống khá đầy đủ. Họ làm thuê trong các công trình xây cất khách sạn hay bảo trì, tu bổ các di tích sử. Những người có đất ở khu phát triển trở nên giàu có, có thể nói là rất giàu. Giá đất tăng rất nhanh và cao khi Siem Reap trở thành trung tâm du lịch của Campuchia, cao hơn cả thủ đô Phnom Penh. Ngôi những nhà gạch, mái ngói, khách sạn, hiệu buôn 2, 3, tầng rộng và đẹp ở đô thị, dân trung lưu địa phương ở nhà sàn, mái lá. Sàn nhà họ cao, có thể chứa trâu bò, gia súc hay cặng võng ngủ bên dưới trong mùa khô ráo. Có cầu thang để lên nhà chính. Nhà nào cũng treo màn, màu hồng hoặc xanh. Nhà có con gái đến tuổi gả chồng treo màn màu hồng, một tín hiệu để mỗi người nhận ra, và thanh niên có thể cầu cạnh xin làm rể nếu muốn. Chung quanh nhà người ta trồng cam, quít chanh, ổi, hoa trang, hoa giấy v. v... Trái ổi rất to, bằng bát ăn cơm của chúng ta. Những cây lá ven đường phủ đầy bụi hầu như che mất cả màu xanh của lá cây.

Siem Reap có cây thốt nốt là của quý, tài sản của gia đình người Campuchia. Khi người con nào trong gia đình ở riêng sẽ được cha mẹ chia cho một số cây thốt nốt để làm cửa. Cây này dùng được nhiều việc, lá để lợp nhà, cây nhỏ làm cột nhà, cây lớn làm thuyền. Có cây sống cả trăm năm. Người ta còn lấy nước ngọt từ cây để làm đường thốt nốt v.v... Siem Reap có nhiều xe. Ngôi xe bus có máy lạnh của khách sạn hay xe của các hãng du lịch, thành phố có rất nhiều xe gắn máy. Họ hoãn mới thấy chiếc xe đạp. Xe hơi không có bảng số, nhất là những xe chở khách hay hàng hoá. Xe chở khách không có mui, số ít người được ngồi, còn lại phải đứng chen chúc, tay bám thành xe, chịu đựng mưa nắng, bụi bặm suốt đường đi. Được biết ai ngồi phải trả tiền nhiều hơn những người đứng. Họ đến từ thủ đô Phnom Penh hay các ngoại ô, Biển Hồ... Dân Siem Reap cũng như người Khmer, phần lớn theo đạo Phật. Con trai từ 15 đến 18 tuổi đi tu để trả hiếu cho cha mẹ. Sau đó trở về cuộc sống của người đời, sinh hoạt bình thường như mọi người khác.

Nếu đến Siem Reap ngày vào ngày lễ lớn của địa phương nên nhiều con đường bị chặn lại, chỉ dành cho khách bộ hành. Đó là ngày lễ Đua GHE NGO rất long trọng. Hằng năm vào tháng 11 có lễ đua ghe kéo dài trong 3 ngày: thứ 4, thứ 5, thứ 6. Hàng trăm chiếc chiếc ghe đua trang hoàng rực rỡ do trai tráng lực lượng điều khiển lướt nhanh trên con sông khá rộng. Theo người hướng dẫn dân chúng các nơi xa về ở 2 bên bờ sông từ mấy hôm trước để giữ chỗ hầu nhìn cuộc biểu diễn được rõ ràng hơn. Mùa này nắng ráo nên họ tho?i mái ngủ ở bờ sông chờ xem lễ đua GHE NGO, mỗi năm chỉ có một lần.

BIỂN HỒ

Chúng tôi viếng Biển Hồ vào buổi sáng lúc ánh nắng ban mai còn nhẹ nhàng mát mẻ. Từ khách sạn theo đường Phnom Krom đến Biển Hồ mất khoảng 25 phút. Ngày xưa phải đi bằng thuyền. Đường tráng nhựa nhưng hai bên lề đất đỏ, bụi bay tung lên theo từng cơn gió thoảng. Nhà sàn dọc theo con đường, mái ngói đỏ hay lợp lá. Có ngôi chùa nhỏ xinh xắn khiêm nhường nằm cách đường một khoảng ngắn. Đến bến cả đoàn xuống một trong các thuyền máy đậu chen chúc ở bờ hồ. Tài công cho thuyền từ từ rời bến, cậu phụ lái còn nhỏ nhưng rất nhanh nhẹn, lảng xảng mời khách ngồi chỗ nọ, chỗ kia một cách thành thạo. Thuyền ra khơi. Nước hồ đục, loại nước ngọt có phù sa của sông Cửu Long. Trời xanh trong vắt. Nhìn ra xa toàn là nước mênh mông chằng chịt thấy đâu là bờ bến. Gọi là hồ nhưng rộng vô cùng. Thuyền chạy thêm 10, 15 phút. Những nhà lá cũ kỹ bé nhỏ dần hiện ra, có khi rải rác, có khi nhiều nhà thành một nhóm nổi bật trên mặt nước bao la. Anh trưởng đoàn bảo đó là những nhà nổi, lên xuống theo mặt nước và phần lớn là nhà của người Việt Nam. Nếu nhà có chậu hoa hay cây ớt con con càng chắc nhà đó là của Việt Nam hơn. Họ sống thành như một làng bằng nghề đánh cá. Cũng có trường học trên mặt nước cho trẻ con. Họ trao đổi mua bán các vật dụng tiêu dùng hằng ngày cũng trên thuyền. Có nhiều người chưa biết thành phố Siem Reap ra sao dù cách chỗ họ ở khoảng 1 giờ lái xe ngắn ngủi. Thuyền máy chạy chậm chậm. Các chiếc xuồng nhỏ chở chuối, dưa tươi, nước ngọt, những cái quạt, cái khăn, mì gói v.v... hiện ra rải rác trên mặt nước. Thấy thuyền máy chở du khách, họ bơi đến thật nhanh và cập theo thuyền mời khách mua hàng rỏi rít. Toàn là người Việt Nam. Một chiếc xuồng rồi 2, 3, 4 chiếc. Họ mời mọc, khẩn khoản. Giá rẻ. Có người mua nguyên nải chuối và 2, 3 chục gói mì. Trên mặt nước ló nhô nhiều thuyền con khác, hối hả bơi về phía thuyền máy. Không phải là thuyền. Đó là những chiếc thau hay chậu to tròn bằng nhựa hay những chiếc thuyền thúng. Mỗi đứa trẻ ngồi trong một chiếc. Chúng bán vé

số hay vài ve nước ngọt. Có 1 đứa chừng 7, 8 tuổi cụt một cánh tay, ngồi trên cái thau nhựa cũ. Bé xử dụng cây dầm, bơi khéo léo bằng tay còn lại, xin tiền. Đứa nào cũng đen đúa, gầy nhom. Có người khách trả tiền nguyên tập giấy số nhưng không lấy tờ nào cả. Người du khách mua mì gói, bánh là cô gái trẻ. Cô gọi lũ trẻ lại phân phát mì và bánh ngọt, có người cho chúng tiền. Chúng vui mừng lắm. Thì ra cô đã nghe nói tình trạng đáng thương của người nghèo sống trên Biển Hồ. Bỗng nhiên cả nhóm trẻ con đang nhì nhằng cập theo thuyền máy, bơi túa ra tứ tán các hướng khác nhau. Nhìn lại thấy có tàu của cảnh sát đang từ xa chạy đến.

Thuyền máy chạy thêm một quãng ngắn nữa ghé vào tiệm bán tạp hóa khá rộng cho du khách giải lao và giải quyết nhu cầu cần thiết. Nơi này bán nhiều loại hàng: quà lưu niệm, quần áo, tranh ảnh, đồ thủ công nghệ, thức ăn v. v... Theo người hướng dẫn trước kia người Việt Nam làm nghề đánh cá ở Biển Hồ cũng sống đầy đủ nhưng nay số lượng cá kém đi và có sự cạnh tranh của người địa phương nên cuộc sống của họ khó khăn hơn. Biển Hồ theo anh nói chiều ngang 35 cây số, chiều dài 150 cây số, như là cái túi chứa nước của sông Cửu Long, mực nước lên xuống, cá nhiều hay ít tùy theo mùa v. v...

Chúng tôi trở về khách sạn lòng băng khuôn, vừa cảm xúc trước cảnh bao la bát ngát của trời và nước ở Biển Hồ, vừa ngậm ngùi cho số phận nổi trôi của người nghèo làm nghề đánh cá, xa quê hương nhưng đời sống của chính họ và con trẻ xem chừng nhiều khó khăn, bấp bênh, và nhọc nhằn.

ANGKOR WAT

Chúng tôi đến Siem Reap để viếng thăm các đền đài ở cố đô Angkor Wat hay ĐẾ THIÊN, ĐẾ THÍCH, xem các công trình kiến trúc, nghệ thuật điêu khắc Vương quốc Campuchia trong thời kỳ phồn thịnh, khoảng thế kỷ thứ 9 đến thế kỷ thứ 14. Tôi đã xem hình ảnh nơi này qua báo chí ngoại quốc và trong phim Tomb's Raider do nữ tài tử xinh đẹp, ngỗ ngáo Angelina Jolie giữ vai chính.

Theo hướng dẫn viên Angkor có nghĩa thành phố, Wat có nghĩa đền hay chùa. Angkor Wat cách Siem Reap 6 cây số về hướng Bắc. Chúng tôi lên xe bus đi viếng đền khi nắng sáng còn dịu, gió mát. Đi khoảng độ cây số anh trưởng đoàn nhanh nhen bảo xe dừng lại trạm kiểm soát mua vé viếng thăm đền (visitor's permit) cho mọi người,

20 mỹ kim xem 1 ngày, 40 mỹ kim xem 3 ngày. Đi thêm độ 500 mét, cả nhóm lại xuống xe trình vé, chụp ảnh làm thẻ vào đền. Du khách nhận thẻ ngay sau khi chụp ảnh xong. Thẻ này phải mang theo khi viếng thăm đền vì có thể bị nhân viên đền kiểm soát thỉnh linh.

Được kể Angkor Wat là vùng đất rộng 200 cây số vuông (77 dặm vuông) gồm nhiều đền tháp nhưng phần lớn bị tàn phá vì thời gian hay chiến tranh, các điêu khắc, các tượng cổ xưa có giá trị nghệ thuật bị mất cắp, chỉ có Angkor Wat ít hư hại và rộng lớn hơn cả. Angkor Wat, một công trình kiến trúc vĩ đại, nguy nga, hùng vĩ, được vua Suryavarman II (tri vì năm 1113 -1150, theo sách Angkor, trang 125) xây để thờ thần Shiva, vị thần cao cả nhất, vua các vị thần. Chúng tôi đi cửa Tây vào đền Angkor Wat. Bước lên mấy bậc thềm đá đến mặt đường nhìn hai bên thấy 2 rắn Naga 9 đầu bằng đá khổng lồ, cổ vươn cao, mình rắn chạy dài đến đền chính. Lối đi vào đền lót những phiến đá to dày, vuông vức. Bề rộng con đường lót đá 12 mét, dài 540 mét. Theo huyền thoại rắn thần Naga 9 đầu trước lối vào đền bảo vệ nhà vua tránh mọi hiểm nguy, bắt trộm. Đền xây trên khu đất rộng 210 mẫu. Hai hồ nước dài 65 mét, chiều ngang 50 mét hai bên phải và bên trái lối đi. Ngày nay hồ bên phải cạn nước, cỏ xanh mọc lưa thưa. Hồ phía trái nước đầy, hoa sen màu hồng màu trắng rải rác đó đây, nhô lên khỏi mặt hồ phẳng lặng chen lẫn lá xanh. Tường gạch bao quanh đền, chu vi dài hơn 5 cây số. Có nhiều cửa vào ngôi đền cổ nổi tiếng này. Cửa lớn mở các hướng Đông, Tây Nam, Bắc. Mỗi cửa đều có đường lát đá rộng rãi nhưng cả nhóm vào, ra cửa Tây.

Chúng tôi theo con đường lát đá đi ngang qua hồ nước đến cuối đường vào đền chính ở giữa. Hai bên tả và hữu đền chính là hai dãy hành lang chiều dài bằng khoảng 2/3 khu đền, chạm khắc các hình tượng trải dài cân đối với nhiều phòng ốc. Vách tường đá chỉ chít hình ảnh các võ quan chỉ huy ngồi trên thuyền hay cưỡi voi, các binh sĩ cầm binh khí, kể lại cuộc chiến tranh với người Chăm hay Xiêm la hoặc các sinh hoạt cung đình,

vuông quốc thời xưa. Các phòng nối tiếp nhau, ngăn bởi vách đá. Trên vách tạc hình. Tượng người hoặc thú, chim muông v. v. Khoảng 1500 tiên nữ apsaras với các vũ điệu diu dàng được chạm khắc linh động trên tường đá có cả ngàn năm tuổi hơn. Cuối các hành lang có kiến trúc nhiều tầng với các bậc thang, hình lầu tháp thấp so với 5 tháp chính cao rộng. Hai sư tử đá khổng lồ nằm ngay trước ngõ vào đền chính như hai vị thần canh gác ngày đêm gìn giữ an ninh

Đền chính có 3 tầng làm nền cho các tháp cao kiên cố. Vào đền leo lên nhiều bậc thang đá đến tầng 1 dài 60 thước mỗi chiều, cao 6 thước; tầng 2 cao 13 mét; tầng 3 cao 43 mét. Tầng trên nhỏ hơn tầng dưới. Leo đến tầng 3 bạn sẽ thấy được cả 5 tháp. Có tất cả 12 bộ bậc thang đá khá nhẵn nhụi, một ở giữa và 2 ở hai bên cho mỗi phía. Bốn tháp nằm 4 góc. Tháp giữa trung tâm đền cao nhất, 65 met từ đất đến đỉnh tháp. Tất cả xây bằng những tảng đá to nặng, chạm trổ tinh vi, khéo léo. Tầng 3 là nơi thiêng liêng, cao quý hơn cả, chỉ vua hay các vị cao cấp mới được đến kính cẩn cúng lễ, cầu nguyện.

Xin tán phục sự tài giỏi đặc biệt người thiết kế. Cách đây hàng mấy thế kỷ họ đã biết nghiên cứu, tính toán chính xác kỹ lưỡng thế nào khi xây cất để mỗi buổi sáng, mặt trời mọc ngay trên đỉnh ngọn tháp cao nhất ở trung tâm đền, tỏa ánh nắng ban mai đều khắp đền theo sự mong muốn của tín ngưỡng, tôn giáo người Khmer thuở xưa.

Muốn chụp ảnh mặt trời mọc ngay đỉnh tháp, du khách thức lúc 5 giờ sáng, leo lên tháp vừa cao vừa dốc. Vì nào tròn trịa hay bị chứng thấp khớp chỉ có cách nhìn bạn leo trèo thì thất bại thôi. Tuy thế độ 2/3 du khách đã thức sớm theo anh trưởng đoàn đi chụp ảnh đặc biệt. Kết quả trong ảnh chỉ thấy mặt trời tròn trịa nằm chênh chếch ở đỉnh tháp cao nhất. Lý do nhiều sương mù, đến lúc sương tan bớt, mặt trời đã vượt qua điểm chính. Ngoài ra muốn chụp ảnh thấy được cả 5 tháp cũng không dễ dàng. Được tháp nọ mất tháp kia. Du khách kinh nghiệm, giỏi lắm mới có thể thu cả 5 tháp vào ống kính. Các tháp nối liền bởi hành lang rộng rãi, lót những tảng đá to. Có nơi đá nền nhà hay trên tháp long ra. Những tảng đá thật to. Lối vào cũng thế, những tảng đá lót đường mấp mô nay được người Nhật giúp, lót lại phẳng phiu.

Đến nay chưa ai biết bằng cách nào người xưa, không cơ giới mang được những tảng đá to lên cao để xây tháp. Voi có thể mang đá từ núi đến nơi xây cất nhưng làm thế nào để đưa số lớn đá to lên cao 65 mét, tạc khắc hình tượng trên ấy? , Dân Khmer cho thần Indra đã xây đền Angkor Wat vào ban đêm cho vua con theo như huyền thoại truyền từ đời nọ sang đời kia. Họ không tin con người có thể hoàn thành một công trình vĩ đại, một kiến trúc tuyệt đẹp ở đất nước Campuchia dù trong thời kỳ phồn thịnh nhất.

Ngoài đền chính có 5 tháp còn nhiều phòng ốc khác ở hai bên dãy đền như: thư viện, nơi thờ phụng Thần linh hay Phật, nơi vua bàn quốc sự, nơi công chúa và hoàng gia cư ngụ v.v. Những nơi này đều có hình tượng tạc vào vách đá như tượng vua Ravana 10 đầu, 20 tay, tượng thần Vishnu ngồi có 4 tay chung quanh là các tiên nữ apsaras v. v. Có những nơi dành cho các quan và tùy tùng. Có thuyết cho rằng các vị này cư ngụ bên trong tường thành nhưng không phải trong đền. Các đền cổ khác cách Angkor Wat chừng 2, 3 kilômét, xây bằng đá, đẹp nhưng nhỏ và hư hại nhiều hơn. Các rễ và cây cổ thụ banyan to mấy người ôm mọc ở sân và nóc đền như ở Banteay Srei, Ta Phrom. v. v. làm mái và vách hư hỏng, đá rơi ngã chồng chất lên nhau thành một đống ngổn ngang. Phía sau đền, trên khoảng đất trống những tảng đá to được xếp chồng chất lên nhau ngay ngắn để chờ chuyên viên tu bổ, sửa sang lại những chỗ đổ nát. Hai hàng tượng đá trên đường vào đền có tượng cụt mất đầu chỉ còn thân mình. Các hình tượng tạc vua chúa, thần linh vào vách đá cũng bị phá hoại vì thời gian hay chiến tranh, nơi mất tay, nơi mất cằm.. Dù sao tất cả các kiến trúc cổ xưa trong khu Angkor Wat, Angkor Thom v. v... đã thể hiện thời kỳ vàng son, nghệ thuật tạc hình tượng phong phú trong lịch sử Campuchia. Thế giới biết Campuchia qua kỹ thuật điêu khắc tinh xảo, kiến trúc đa dạng và kỳ lạ của Angkor Wat. Nay những ngôi đền hoang phế ngày trước đã được các nước trên thế giới viện trợ tài chính và chuyên viên đến tu bổ, chỉnh trang, làm đường tráng nhựa, rừng rậm khai quang, nhất là an ninh phục hồi, không lo ngại bị cướp giật hay gặp phải ổ mìn như cách năm, ba năm về trước ...

Thì giờ qua nhanh, nắng lên nóng nực... Các bạn tôi đi qua con đường lát đá bên trong để thăm các đền ở hướng khác nhưng đến khu nào cũng leo các bậc thang nhiều hay ít, từ phòng nọ sang phòng kia nên hai chị bạn và tôi trở ra đền khu bán quà lưu niệm, các thủ công nghệ gần tường thành. Rất nhiều gian hàng ở nơi này. T Shirt có in hình chùa tháp, tượng các vũ công bằng đá hay bằng gỗ với các vũ điệu khác nhau, các vật trang trí, tranh ảnh khá đẹp. Tha hồ nhìn ngắm, tha hồ mua vì giá tương đối rẻ. Từ đó nhìn ra đường lớn tráng nhựa chúng tôi thấy xe và người đông vô cùng. Đường này trước đây mấy năm đầy đất đỏ, hẹp, nhỏ.

Du khách tuy đông nhưng phần lớn đi bộ, xe không được phép đậu, chỉ thả khách xuống, đến giờ hẹn trở lại đón. May mắn nhóm chúng tôi đi sớm vì càng muộn càng đông người. Những quán hay xe bán nước giải khát khu vực này lúc nào cũng đông khách. Chi em tôi đến điểm hẹn thấy số ít các bạn đã chờ sẵn đó, một số đang trên đường đi. Nắng lên, bụi bay theo bước chân du khách.

Nói chung nhìn từ bên ngoài Angkor Wat thật hoành tráng, cân đối, uy nghiêm trang trọng nhưng vào trong du khách sẽ ngạc nhiên, thán phục với những điều khắc tinh vi, các hình tượng tạc vô cùng khéo léo, từ giáng điệu, ánh mắt hay nụ cười. Có tượng nhiều vị thần: thần Shiva cỡi bò, thần Vishnu có 4 tay, thần Matsya hình cá, thần Kurma hình rùa, thần Narasimha đầu sư tử mình người v. v. mỗi vị mỗi vẻ nhưng tất cả đều sinh động, hài hòa. Mỗi thần có nhiệm vụ riêng. Nếu thấy tận mắt bạn sẽ ngưỡng mộ nhiều hơn về công trình kiến trúc và nghệ thuật chạm hình, tạc tượng của người Khmer xưa. Chúng tôi lên xe trở về khách sạn để buổi chiều còn theo anh trưởng đoàn thăm viếng đền khác.

ANGKOR THOM

Angkor Thom có nghĩa “Thành Phố Lớn” (Great City, theo sách Angkor của Dawn Rooney, trang 147) cách Angkor Wat 1,7 cây số về hướng Bắc, gồm 54 đền tháp lớn nhỏ, xây vào cuối thế kỷ 12 và đầu thế kỷ 13, đời vua Jayavarman VII., ở trung tâm hành chính, quân sự, nghệ thuật của nước Campuchia thời kỳ hùng mạnh ngày xưa. Ngôi đền cũng ghi lại sự chuyển hướng quan trọng về tín ngưỡng của dân chúng, họ thờ phượng Đức Phật thay vì thần linh Shiva hay Vishnu.

Angkor Thom có tường bê dài 3 cây số mỗi chiều, bê cao 8 thước. Phía ngoài tường rào ngày xưa có hào sâu bê ngang 100 thước bao chung quanh. Hoàng gia và tùy tùng cư ngụ bên trong đền. Dân chúng sống ở ngoài

hoàng thành. Đền có 5 cổng vào: cổng Đông, Tây, Nam, Bắc và một cổng khác ở giữa cổng Nam và cổng Bắc gọi là cổng Chiến Thắng (Gate of Victory) lối đi rộng rãi, lát những miếng đá dày vuông vức khoảng 5, 6 tấc mỗi cạnh, bê dày độ 1 tấc Chúng tôi vào thăm đền cổng Nam. Lúc ra về cổng Bắc.

Khi đến gần đền tất cả du khách phải xuống xe đi bộ khoảng khá xa. Bạn có thể thuê voi cỡi đi nhưng xe không được vào. Nhiều voi chờ sẵn ở cổng. Một số người ngoại quốc ngất ngưỡng ngồi trên lưng voi vừa to vừa mập mập, bước từng bước vững vàng và chậm rãi do chú nài địa phương điều khiển. Từ xa chúng tôi đã tượng thấy Mặt Phật khổng lồ tạc trên tháp cao của một trong những tháp cổng Nam. Đẹp quá. Cả nhóm qua bên dưới lầu tháp khoảng 4 thước bê dày vào đền, bàng hoàng, thán phục nhìn hai hàng tượng đá to, cao hơn người thật, ôm ngang mình con rắn naga 9 đầu khổng lồ chạy dài đến đền chính. Mỗi hàng có 54 tượng. Hàng bên trái ông Thiện vẻ mặt hiền lành, thanh thản. Ông Ác ở hàng bên phải, có vẻ mặt hung dữ, bặm trợn. Hai bên cộng chung là 108 vị thần. Theo hướng dẫn du lịch các tượng đó nguyên thủy bằng đá nhưng có một số bị mất đầu vì kẻ gian lấy cắp bán cho Thái Lan hay một vài nước khác, nay được thay thế đầu các tượng bằng ciment. Rắn naga 9 đầu trải rộng ra như chiếc quạt xoè, tượng trưng cho quyền lực nhà vua.

Tháp vàng (Golden Tower) còn gọi là đền Bayon ở giữa thành phố Angkor Thom, cách cổng Nam 1,5 cây số, trước kia thép vàng nhưng nay chẳng còn dấu vết chi cả, được xem như đền thờ Phật Giáo. Đền Bayon chia ra 3 tầng, mỗi tầng có một số phòng ốc. Có khoảng vài trăm căn phòng đá ở đền Bayon (trang 147, sách Angkor, tác giả Dawn Rooney), Các nơi trên vách đá đều tạc hình tượng chi chít, đầy kín khắp cả. Du khách leo lên những bậc thang đá khá rộng nối liền tầng nọ đến tầng kia. Leo lên tầng ba chúng tôi thấy rõ hơn các tháp chung quanh đền Bayon. Nhiều lắm, không thể đếm hay nhìn thấy tất cả trong giây lát. Đặc biệt là 4 mặt của mỗi tháp đều có tạc 4 mặt Phật bằng đá thật to. Mỗi mặt Phật có nụ cười thanh thản, hiền hòa. Theo cậu hướng dẫn, đền Bayon có hơn 200 mặt Đức Phật tạc trong 54 tháp. Ngày nay còn 37 tháp còn nguyên, 17 tháp bị hư mất, không còn nữa. Trong gian thờ chính đền Bayon có thờ một tượng vị Phật nhỏ hơn người thật nhưng đẹp, có bình hoa sen còn tươi và bát hương khói bay nghi ngút. Phần lớn hình mặt Đức Phật cười bị

sứt mẻ nhiều ít trừ một còn nguyên vẹn. Du khách ai cũng chụp ảnh tháp có tạc mặt Phật cười thật hiền từ. Có người gọi nụ cười ấy là “Nụ Cười Bayon “. Có bài hát mang tên “Nụ Cười Bayon” nổi tiếng ở Siem Reap.

Như kể trên Angkor Thom có 5 cổng chính, ở mỗi cổng đều có con đường lát đá rộng rãi, có nhiều hình tượng sư tử, voi, rắn, thần linh... bằng đá thật to v. v. đặt trước cửa vào đền. Có tượng hình còn nguyên, có hình tượng bị mất đầu, tay hay bị sứt mẻ phần nào của cơ thể... Các hình tượng đều có ý nghĩa riêng như voi tượng trưng cho sức mạnh, rắn tượng trưng cho nước, sư tử biểu tượng cho rừng... Chúng tôi lên nhiều bậc thang đến nơi rộng rãi và bằng phẳng. Hướng dẫn viên bảo đó là nơi để nhà vua khao thưởng hay ban chỉ dụ cho tướng sĩ, dân chúng đứng ở sân rộng bên dưới để cổ vũ hoặc nghe vua ban huấn từ... Các phòng ốc khác nối tiếp, cách nhau bức tường đá. Chúng tôi leo lên xong lại cẩn thận từng bước đi sang phòng khác vì nền đá mấp mô không phẳng phiu do thời gian tàn phá hư hỏng v...v...

Cả nhóm đi qua quảng trường voi (Terrace of the Elephants) Phải leo lên nhiều bậc thang mới lên phía bên trên. Tôi đứng dưới đất chụp ảnh bức tường tạc hàng trăm tượng voi rất tinh xảo. Có con còn nguyên hình thù, có con bị mất vòi hay chân v. v. Theo tôi công trình điêu khắc ấy thật công phu và tài tình. Còn nhiều kiến trúc của các đền hướng Đông, Tây, Tây Bắc v. v. nhưng mệnh mỏng, chúng tôi không thể thăm viếng hết trong thời gian ngắn. Cả nhóm cùng nhau rời đền xuống mặt đất trở ra đường sau khi chụp ảnh và nhìn ngắm chung quanh đền Bayon. Trên đường về thấy có 2 hồ tắm cần đá khá rộng. Một dành cho vua và các quan nhỏ hơn hồ tắm dành cho phi tần, cung nữ v...v... Buổi chiều một nhóm bạn theo anh trưởng đoàn, một người cũng thích nghiên cứu nghệ thuật nhiếp ảnh, đến một đền ở địa điểm khác, leo lên tháp chụp ảnh cảnh hoàng hôn. Nhóm khác cũng đến khu vực ấy nhưng để xem hàng hóa và mua sắm vì có rất nhiều sạp bán hàng lưu niệm, quần áo, tơ lụa v... v...

Tóm lại chúng tôi không ai đi hết các nơi ở Angkor Wat, Angkor Thom vì quá rộng lớn nhưng ai cũng ngợi khen sự hoành tráng, công trình xây cất vĩ đại, kỹ thuật điêu khắc kỳ diệu, tinh tế của các đền đài đã được thăm viếng. Riêng tôi nhìn những tảng đá khổng lồ rơi rớt nay được gom lại chất thành đống để chờ chỉnh trang, cảnh đổ nát ở các ngôi đền cổ, tôi bồi ngùi nghĩ đến thời hoàng kim của một vương quốc hùng mạnh thời xa xưa đã bị lãng quên hàng thế kỷ. Ngày nay nơi này đã nổi tiếng trên thế giới, là một kỳ quan, thắng cảnh du lịch ở Khmer nói riêng và Á Châu nói chung...

Ngọc Hạnh